

Станцыя “Фразеалагічная”

1. Вызначце значэнне фразеалагізма. Запішыце адказ, злучыўшы літары з лічбамі.

А) Языкам малоць	1) заўсёды
Б) Крок за крокам	2) маўчаць
В) Збіцца з панталыку	3) перашкаджаць
Г) Вады ў рот набраць	4) баяцца
Д) Ад веку да веку	5) зблытацца, памыліцца
Е) Даць дзёру	6) рана
Ё) Таўчыся пад нагамі	7) шмат размаўляць
Ж) Дрыжаць як асінавы ліст	8) гаварыць аб-што
З) Збіцца з панталыку	9) хутка ўцякаць
К) Ні свет ні зара	10) паступова

Запішыце адказ _____.

2. Устаўце патрэбны колер у выразы і патлумачце іх значэнне.

Шыта _____ ніткамі —

_____ кроў, _____ костка —

_____ вуліца —

Бачыць усё ў _____ святле, хадзіць у _____ акулярах —

Трымаць у _____ целе —

_____ птушка —

Пускаць _____ пеўня —

Пакінуць на _____ дзень —

3. Устанавіце адпаведнасць паміж фразеалагізмамі і іх сінонімамі.

А) Сем патоў выліць	1) Хоць живот расперажы
Б) Нібы жару ўхапіўшы	2) Не па кані воз
В) Яблыку няма дзе ўпасці	3) Не разгінаць спіны
Г) Не пад сілу	4) Пад бокам
Д) Колькі душа жадае	5) Куды Макар цялят не ганяў
Е) За блізкі свет	6) Як селядцоў у бочцы
	7) Як мокрае гарыць
	8) З усіх ног

Запішыце адказ _____.

Станцыя “Іншамойныя госці”

1. Знайдзіце запазычаныя словы і падкрэсліце іх.

Фальклор, асоба, дуэт, цыкуль, неба, гарбуз, зямля, дэтэктыў, галіна, кефір, опера, агент, рака, ложка, камп’ютар, націск, бульба, медыцына, тыгр, вясёлка, малако, світанак, цырк, дарога, падлога, поле, сад, бюро, брат, энцыклапедыя, ангіна, дзядзька, твар, эра, лапці, гадзіна.

2. З якой мовы прыйшло слова і што яно азначае?

Бутэрброд, чыпсы, субота, адэкалон, парасон, аловак, цыркуль, тэлефон, бібліятэка.

3. Падбярэце сінонім да запазычаных слоў. Злучыце іншамоўнае слова і яго адпаведнік.

парытэт	выраз
дэфіс	успаміны
антракт	раўнапраўе
вернісаж	перапынак
мемуары	выстава
дэкальтэ	злучок

Станцыя “Народ сказаў”

Д

ро + с + казка “ + аў

Адказ запішыце, злучыўшы літару з адпаведнай лічбай.

А) Родная зямелька	1) а лянота порціць
Б) Што пасееш	2) як у раі
В) Рана загоіцца	3) дождж будзе
Г) Ластаўка вясну пачынае	4) як зморанаму пасцелька
Д) Праца чалавека корміць	5) той і святкуе
Е) У сваім краі	6) злое слова — ніколі
Ё) Студзень — году пачатак	7) а зіме — палавіна
Ж) Вясна красна цвятамі	8) а салавей канчае
З) Хто працуе	9) тое і пажнеш
К) Ластаўкі нізка лятаюць	10) а восень пладамі

Запішыце адказ _____.

2. Устаўце неабходнае слова, каб узнавіць прыказку.

Хто ўлетку спіць, той узімку (не смяецца, не есць, не думае).

Лета праляжыш, то ўзімку ў пазыкі (едзеш, ідзеш, бяжыш).

Людзі рады лету, а пчолы (дрэву, ліпе, квету).

Чэрвень не гуляе, ураджай (засцерагае, паляпшае, люляе).

Не прасі лета доўгага, а малі (цёплага, светлага, роснага).

Станцыя “Дасціпнасць слова”

1. Запішыце назвы прадметаў адзення, размеркаваўшы іх па слупках табліцы.

Кашуля, панёва, нагавіцы, кунтуш, каптур, андарак, світа, магерка, брыль, намітка, аблавуха, фартух, саян, шлячок, картуз.

Назвы мужчынскага адзення	Назвы жаночага адзення	Назвы супольнага (мужчынскага і

		жаночага адзення)

2. Раскрыйце значэнне міжмоўных амонімаў у мінімальным кантэксце (на выбар каманды — сем пар слоў).

Вяселле — веселье, карысны — корыстны, нядзеля — недела, дыван — диван, трусіха — трусиha, краска — краска, склон — склон, араць — орать, качка — качка, блага — благо, мех — мех, устаць — устать, сварка — сварка, плот — плот.

Станцыя “Перакладчык”

1.Зрабіце пераклад на беларускую мову.

Топь, пахота, достоинство, добротный, одержимый, красноречие, лакомство, предназначение, торжество, нежность, окорок, остроумный, находчивый, сообразительный, мнение, помолвка, клеенка, громадина, жилетка, уксус, отверстие, фонарь.

2. Некаторыя паняцці ў рускай мове падаюцца праз словазлучэнні, якія ў беларускай мове абазначаюцца адным словам. Зрабіце пераклад.

Намокнуть от росы; отрабатывать на жатве; место, где когда-то было озеро; журавль у колодца; приспособление для доставания воды; возвышенный участок леса в бору; жестяная мастерская; горошина боба; анютины глазки; шляпа с полями; поле, на котором растет или рос картофель; самка аиста; участник застолья; званный гость.

3. Заданні на выбар каманд.

А) Да прапанаваных рускіх слоў, якія абазначаюць прафесію (род заняткаў), падбярыце беларускія.

Портной, плотник, сапожник, парикмахер, стекольщик, жестянщик, печатник, торговец, штукатур, каменщик, извозчик, медник, шорник, скорняк.

Б) Як па-беларуску называюцца ягады і кветкі?

Брусника, боярышник, голубика, ежевика, земляника, клубника, клюква, костяника, черника, ветреница, геоогин, ирис, калужница, колокольчик.

Заданне для каманды, якая першая праходзіць праз лабірынт квест-гульні.

У мяне прыгатавана скарбонка, у якой ляжаць нейкія прадметы. Я паспрабую вам намякнуць на яе змесціва. Ваша задача — за час майго тлумачэння адгадаць прадмет.

1. Што дзіўна, некаторыя любяць устаўляць у гэта палкі. На ім можна нават жыць, а можна круціцца. Яго чамусьці любяць вавёркі. (Кола.)

2. Імя апостала Пятра ў перакладзе са старажытнаўрэйскай азначае менавіта тое, што ляжыць у гэтай скрыні. Ён бывае краевугольным. Дрэнные чалавек носіць яго за пазухай. У спрэчцы каса можа найсці на яго (Камень.)

3. Яе можна ламаць, здымаць, хапаць у бярэмя; імі можна нават закідаць. Яна валодае дзіўнай здольнасцю запальвацца на тым, хто ўдзельнічае ў крадзяжы. (Шапка.)

4. Новае адзенне толькі што з яе. Хто вельмі хвалюецца, будзе на іх сядзець, а дурны шукаць у сене. З яе дапамогай можна перапыніць жыццё аднаго казачнага героя. (Іголка.)

5. Гэта накладалі гасцю прама ў прысмакі. Калі гасця паважалі, то клалі гэтага шмат, а калі не — то і наогул не клалі. Яна была на вагу золата. Яе трэба з’есці пуд, каб нечаму навучыцца. (Соль.)

6. Калі чалавеку сорамна ці ён пасля лазні, то становіцца падобны на тое, што знаходзіцца ў гэтай скабронцы. Дзіўна, што ўсе баяцца даведацца, дзе ён зімуе, але з нецярпеннем чакаюць, калі ён, узлезшы на гару, свісне. (Рак.)

На дне скарбонкі знаходзіцца сакрэтны канверт. Дадатак 2.

Журы падводзіць вынікі, абвясчае, якая каманда набрала максімальную колькасць балаў.

Даведкі для каардынатораў гульні

Станцыя “Святы” (даведкі)

1. А2 Б3 В8 Г4 Д5 Е7 Ё6 Ж1 З10 І9

2. Асноўныя народныя прыметы на Саракі. Лічыцца, быццам у гэты дзень прылятаюць 40 птушак (паводле іншых крыніц — 40 жаўрукоў ці нават 40 выраяў). На Саракі сарока пачынае віць гняздо і прыносіць для яго 40 пруткоў. Калі на 22 сакавіка мароз — чакаць нам яшчэ 40 маразоў. Таксама ў гэты дзень спяваліся вясянкі, віталася вясна-красуня. А хлопчыкі перад усходам сонца імкнуліся перакінуць цераз страху 40 трэсак. Маўляў, калі атрымаецца — лёгка будзе знаходзіць птушыныя гнёзды. Дзяўчаты павінны былі пераламаць 40 дошчачак ці разарваць 40 вярвачак. У некаторых мясцовасцях у гэты дзень дзецям упершыню дазвалялася выбягаць на вуліцу басанож.

На Юр’е сяляне выходзілі з песнямі і ахвярнымі стравамі аглядаць свае зарунелыя палеткі. З Юр’ем звязваўся, як правіла, і першы выпас жывёлы. Адначасова з апякунствам свойскай жывёлы Юр’е лічыўся валадаром ваўкоў. У народзе ўяўлялі, што Юр’е едзе на белым кані і замыкае пашчы дзікім звярам, пасля чаго тыя менш нападаюць на скаціну. Згодна з народным павер’ем, калі на Юр’е дождж, то будзе шмат хлеба. Таксама лічылася, што ў гэты дзень трэба садзіць бульбу. Па традыцыі на Юр’е хадзілі “праведваць” палі з азімымі, неслі туды выпечаны напярэдадні хлеб, клалі яго на зямлю і правяралі рост азімых. Калі каравай хаваўся ў жыце, то ўраджай павінен быць добрым.

Народныя прыметы і традыцыі на Уздзвіжанне. Згодна з павер’ямі нашых продкаў, 27 верасня забаранялася хадзіць па лясках, таму што змеі і іншыя рэптыліі ў гэты час “сыходзяць у ішную краіну”. У народзе нават існавала павер’е, што той, хто парушыць забарону, падвергнецца небяспецы, бо стане сведкам святога дзеяння. За гэта духі маглі нават забраць на той свет. Таксама ў народзе лічылася, што ў гэты дзень нельга

падпісваць дамовы, заключаць здзелкі і прасіць хоць нешта ў начальства. 27 верасня ўвогуле лічылася неспрыяльным днём для новых спраў, у тым ліку для жаніцбы.

Здаўна лічылася, што на Пакровы зіма закрывае лета, а Бог “запячатвае зямлю, і да вясны ніхто не можа знайсці скарбаў”. З Пакроваў нельга было ўжо кранаць зямлю на могілках. Затое Пакровы распачыналі сезон вяселляў. Нездарма ў замужніх кабет павінна быць “пакрытая” галава, а дзяўчаты хадзілі з непакрытай. Дзяўчаты, якія верылі ў сілу свята Пакроваў, яго здольнасць садзейнічаць шлюбу, напярэдадні варажылі на замужжа. Набіралі ў фартух апалае лісце, а пасля вытрасалі з прыполу: “куды вецер панясе, туды і замуж ісці”. Таксама пяклі салёныя блінцы і перад сном з’ядалі, задумваючы, каб прысніўся і напаіў той, хто наканаваны лёсам. З марамі пра замужжа дзяўчаты прасілі сваты Пакроў пакрыць іх галаву вянком (чапцом): “Пакравы прыйдуць — дзеўцы галаву накрывуць”.

Станцыя “Загадка ў слове” (даведкі)

1) Бездань, 2) звадка, 3) куфар, 4) мітусня, 5) напавер, 6) нататка, 7) студня, 8) сурвэтка, 9) равеснік, 10) лузаць, 11) сцізорык, 12) вусны, 13) тлусты, 14) мёд, 15) футра, 16) хмызняк, 17) канікулы, 18) касавіца, 19) каска, 20) лупа.

2. Талент — бяздарнасць, учарашні — заўтрашні, холадна — цёпла, студэнт (антонім нельга прывесці), атака — абарона, баязлівы — смелы, храбры; бедны — багаты, заможны; дрэва (антонім нельга прывесці), вясёлы — маркотны, пануры, сумны, хмуры; вясна — восень; знявага — павага; пяць (антонім нельга прывесці); надзея — адчай, распач, расчараванне; лазер (антонім нельга прывесці); тэлефон (антонім нельга прывесці).

3. Адкажыце на пытанні. 1) Адрасат, 2) альяс, 3) ардынатар, 4) падбароднік, 5) падпятак, 6) памятлівы, 7) разважлівасць, 8) расаднік, 9) нявестка, 10) пясочны.

Станцыя “Фразеалагічная” (даведкі)

1. А7 Б10 В5 Г2 Д1 Е9 Ё3 Ж4 З8 К6

2. Блакітная кроў, белая костка — арыстакратычны з іранічным адценнем.

Зялёная вуліца — адсутнасць перашкод у нейкай справе.

Бачыць усё ў ружовым святле, хадзіць у ружовых акуларах — не бачыць рэальнасці, ідэалізаваць.

Трымаць у чорным целе — дрэнна, жорстка ставіцца, стварыць цяжкія ўмовы існавання, эксплуатаваць.

Сіняя (блакітная) птушка — мара.

Пускаць чырвонага пеўня — падпальваць.

Пакінуць на чорны дзень — на цяжкі дзень.

3. А3 Б8 В6 Г2 Д1 Е5

Станцыя “Іншамоўныя госці” (даведкі)

1. Фальклор, дуэт, цыкуль, дэтэктыў, кефір, опера, агент, камп’ютар, медыцына, тыгр, цырк, бюро, энцыклапедыя, ангiна, эра.

Бутэрброд — запазычана з нямецкай мовы (Butterbrot), дзе Butter азначае “**масла**”, а Brot — “**хлеб**”.

Адэкалон. Гэтае слова паходзіць з французскай мовы, **eau de Cologne** складаецца са слоў **eau** (вада) **de** (прыназоўнік роднага склону) **Kologne** (Кёльн), літаральнае значэнне якіх — “кёльнская вада”: упершыню гэты парфумерны выраб быў выраблены ў германскім горадзе Кёльн.

Субота. Паходзіць з яўрэйскай мовы, дзеяслоў *шават* азначае “спыняць якія-небудзь дзеянні”, “выконваць суботу”; назоўнік *шабат* азначае дзень адпачынку.

Чыпсы — з англійскай, chips “смажаная бульба” — бульба, пасмажаная ў алеі, у выглядзе хрусткіх лустачак.

Аловак (карандаш) — з цюркскай. Karadaş “чорны камень”, тур. karataş “чорны сланец”.

Цыкуль — ад лацінскага слова circulus — “круг”.

Тэлефон — ад грэчаскага слова tele — “удалячынь” і phone — “гук”.

Бібліятэка — ад грэчаскага слова Biblion — “кніга” і тэка — “сховішча”.

3. парытэт	раўнапраўе
дэфіс	злучок
антракт	перапынак
вернісаж	выстава
мемуары	успаміны
дэкальтэ	выраз

Станцыя “Народ сказаў” (даведкі)

1. А4 Б9 В6 Г8 Д1 Е2 Ё7 Ж10 З5 К3

2. Уставіць неабходнае слова.

Хто ўлетку спіць, той ўзімку не есць.

Лета праляжыш, то ўзімку ў пазыкі бяжыш.

Людзі рады лету, а пчолы квету.

Чэрвень не гуляе, ураджай люляе.

Не прасі лета доўгага, а малі цёплага.

Станцыя “Дасціпнасць слова”

Назвы мужчынскага адзення	Назвы жаночага адзення	Назвы супольнага (мужчынскага і жаночага адзення)
Нагавіцы, кунтуш, магерка, брыль, картуз, аблавуха	Панёва, андарак, намітка, фартух, саян, шлячок, каптур	Кашуля, світа

2. Вяселле — урачыстасці з нагоды шлюбу (свадьба). **Веселье** — веселосць. **Карысны** — каштоўны, патрэбны. **Корыстны** — прагны, які імкнецца да асабістай нажывы, выгады. **Нядзеля** — сёмы (выхадны,

святочны) дзень тыдня (воскресенья). **Неделя** — сем дзён тыдня. **Дыван** — ткань, звычайна варсісты ўзорчаты выраб для сцяны або падлогі (ковёр). **Диван** — мяккая мэбля для сядзення або ляжання. **Трусіха** — самка труса (свойскай жывёліны). **Трусиха** — баязлівіца. **Краска** — тое ж самае, што і кветка. **Краска** — вадкае рэчыва для фарбавання прадметаў, фарба. **Склон** — граматычная катэгорыя (падеж). **Склон** — нахілены бок чаго-небудзь, нахіленая паверхня (склон горы). **Араць** — апрацоўваць зямлю плугам (пахать). **Ораць** — гучна крычаць ці спяваць. **Качка** — самка качара (свойская птушка). **Качка** — няўстойлівы стан карабля ад хваляў на воднай гладзі (мора, возеры, ракі). **Блага** — дрэнна, непрыстойна (у паводзінах), цяжка (у псіхічным, фізічным, матэрыяльным плане). **Благо** — дабро, дабрабыт, дастатак. **Мех** — тое ж самае, што і мяшок. **Мех** — шкурка каштоўных пушных звяроў (собаль, ліса, куніца, андатра і г.д.). **Устаць** — падняцца на ногі пасля сядзення або ляжання. **Устаць** — змарыцца, знядужыцца. **Сварка** — шумная спрэчка з крыкам, лаянка. **Сварка** — злучэнне металічных частак чаго-небудзь пры дапамозе электратоку (электразаварка). **Плот** — агароджа, паркан, тын. **Плот** — прыстасаванне з некалькіх звязаных бярвенняў (дошак) для плавання па воднай гладзі (плыт).

Станцыя “Перакладчык”

1. Топь — дрыгва, багна, твань; пахота — ворыва; достоинство — годнасць; добротный — дыхтоўны; одержимый — апантаны; красноречие — красамоўства; лакомство — ласунак (смаката, прысмакі); предназначение — накіраванне; торжество — урачыстасць; нежность — пяшчота; окорок — шынка; остроумный — дасціпны; находчивый — знаходлівы; сообразительный — кемлівы; мнение — меркаванне (думка); помолвка — заручыны; клеенка — цырата; громадина — гмах; жилетка — камізэлька (безрукаўка); укус — воцат; отверстие — адтуліна; фонарь — ліхтар.

2. Абрасіцца — намокнуть от росы; аджынаць — отрабавываць на жатве; азярышча — место, где когда-то было озеро; асвер — журавль у колодца, приспособление для доставания воды; баравіна — возвышенный участок леса в бору; бляхарня (бляшарня) — жэсткая мастэрская; бобіна — горошина боба; браткі — анютины глазки; брыль — шляпа с полями; бульбянішча — поле, на котором растет или рос картофель; бусліха — самка аиста; бяседнік — участник застолья, званы госьць.

3. А) портной — кравец, плотник — цясляр, сапожник — шавец, парикмахер — цырульнік, стекольщик — шкляр, жэстянщик — бляхар, печатник — друкар, торговец — гандляр, штукатур — тынкоўшчык, каменщик — муляр, извозчик — рамізнік (балагол), медник — гамарнік, шорник — рымар, скорняк — кушнер.

Б) брусника — брусніцы, боярышник — глог, голубика — буякі, дурніцы, ежевика — ажныны, земляника — суніцы, клубника — клубніцы, клюква — журавіны, костяника — касцяніцы, черника — чарніца,

ветреница — кураслеп, георгин — вяргіня, ірис — касач, калужница — лотаць, колокольчик — званочак.

Маршрутны ліст каманды

Пачатак ____ гадзін ____ мінут

Канец ____ гадзін ____ мінут

Назва станцыі	Час	Колькасць набраных балаў
станцыя		
станцыя		
станцыя		
станцыя		
станцыя		
станцыя		
станцыя		
Сума балаў (выніковая)		

Сакрэтны канверт

У першую чаргу, вінішую вас з перамогай. Вы прайшлі даволі цяжкі шлях, справіліся з перашкодамі. Гэта было нялёгка. Але на тое і гульня, каб можна было ўпэўніцца, што наша валоданне роднай мовай далёка не дасканалае. Жадаю вам, каб ваш запал, які быў у гульні, не згас. Кожны з вас сёння атрымлівае званне “Лепшы знаўца роднай мовы”.

**Ірына ЗАХАРЧУК,
настаўніца беларускай мовы і літаратуры
сярэдняй школы № 2 Слоніма.**